



—  
Верховний  
Суд

# Аналіз стану здійснення правосуддя при розгляді господарських справ за перше півріччя 2022 року

Касаційний господарський суд  
у складі Верховного Суду

## ЗМІСТ

I. Інформація про роботу місцевих господарських судів	3
II. Інформація про роботу апеляційних господарських судів	7
III. Інформація про роботу Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду	8
IV. Висновки	11

## ІНФОРМАЦІЯ ПРО СТАН ПРАВОСУДДЯ В СИСТЕМІ ГОСПОДАРСЬКИХ СУДІВ УКРАЇНИ У I ПІВРІЧЧІ 2022 РОКУ

### I. Інформація про роботу місцевих господарських судів

Господарські суди у звітному періоді працювали в умовах повномасштабного військового вторгнення російської федерації до України, яке розпочалося 24 лютого 2022 року.

Цього ж дня Президент України Указом № 64, затвердженим Законом України від 24.02.2022 № 2102-ІХ, з 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року ввів воєнний стан, який наразі продовжено до 23 серпня 2022 року.

Увесь цей час наша держава та суспільство зосереджені на відбитті військової агресії. Держава вживає максимум військових, дипломатичних, гуманітарних та економічних заходів для того, щоб протистояти агресору та захистити територіальну цілісність України, життя й безпеку наших громадян.

Конституційне право кожного на судовий захист є непорушним. Держава повинна забезпечити право кожного на судовий захист, особливо під час війни.

Законом України «Про правовий режим воєнного стану» (далі – Закон) встановлено правові засади діяльності органів державної влади в умовах воєнного стану.

У період дії воєнного стану повноваження судів не можуть бути припинені чи обмежені, вони діють виключно на підставі, в межах повноважень та в спосіб, визначені Конституцією України та законами України (частина перша статті 10, стаття 12-2 Закону).

На території, на якій введено воєнний стан, правосуддя здійснюється лише судами, забороняється скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства (стаття 26 Закону).

Після початку військової агресії суди продовжували свою роботу, незважаючи на небезпеку, спричинену постійними бомбардуваннями та обстрілами.

Приміщення деяких судів зруйновані (Господарський суд Миколаївської області) або перебували (перебувають) у районі проведення активних воєнних дій (господарські суди Херсонської, Сумської та Чернігівської областей). У зв'язку з цим доводилося терміново змінювати територіальну підсудність для розгляду судових справ цих судів, а після відновлення відносно безпечних умов роботи – невідкладно поновлювати підсудність (господарські суди Сумської, Чернігівської та Миколаївської областей).

Зокрема, розпорядженням Верховного Суду від 06.03.2022 № 1/0/9-22 «Про зміну територіальної підсудності судових справ в умовах воєнного стану» відповідно до частини сьомої статті 147 Закону України "Про судоустрій і статус суддів", враховуючи неможливість судів здійснювати правосуддя під час воєнного стану, зокрема, змінено територіальну підсудність судових справ Господарського суду Херсонської області на Господарський суд Одеської області.

Розпорядженням Верховного Суду від 22.03.2022 № 12/0/9-22 «Про зміну територіальної підсудності судових справ в умовах воєнного стану» змінено територіальну підсудність судових справ Господарського суду Миколаївської області на Господарський суд Одеської області, а господарських судів Сумської та Чернігівської областей на Господарський суд Черкаської області.

Після створення належних умов для здійснення правосуддя розпорядженням Верховного Суду від 22.04.2022 № 25/0/9-22 «Про відновлення територіальної підсудності судових справ господарських судів Сумської та Чернігівської областей» відповідно до частини сьомої статті 147 Закону України "Про судоустрій і статус суддів", Господарський суд Сумської області та Господарський суд Чернігівської області відновили свою територіальну підсудність із 25 квітня 2022 року. З таких же підстав розпорядженням Верховного Суду від 25.07.2022 № 41 відновлено територіальну підсудність судових справ Господарського суду Миколаївської області з 26 липня 2022 року.

На початку військової агресії велика кількість судових засідань, зокрема в Касаційному господарському суді не відбулася у зв'язку з небезпекою для відвідувачів та працівників суду. Судді відклали розгляд судових справ, здійснювали розгляд без виклику сторін (у разі можливості), призначали нові дати судових засідань.

Згодом вдалося організувати проведення судових засідань у приміщенні суду з дотриманням заходів безпеки.

У разі повітряної тривоги – оголошується перерва в судовому засіданні, а учасникам справи пропонується пройти до найближчого укриття.

Наразі, починаючи від реєстрації та розподілу між суддями судових справ, їх розгляду, надсилання поштової кореспонденції учасникам справи, діємо, як і до введення воєнного стану, і тому стикаємося з новими викликами.

Більшість справ (90 %) у господарських судах розглядаються у відкритих судових засіданнях з викликом сторін. У зв'язку з військовими діями суди не завжди можуть належним чином повідомити учасників справи про судові засідання, а учасники справи – прибути для участі в ньому.

В умовах воєнного стану доцільно запровадили на законодавчому рівні особливості здійснення правосуддя в господарських справах. Такі особливості можуть стосуватися повідомлення учасників справи альтернативними засобами зв'язку, а також ширшого використання розгляду справ без виклику сторін (письмове провадження).

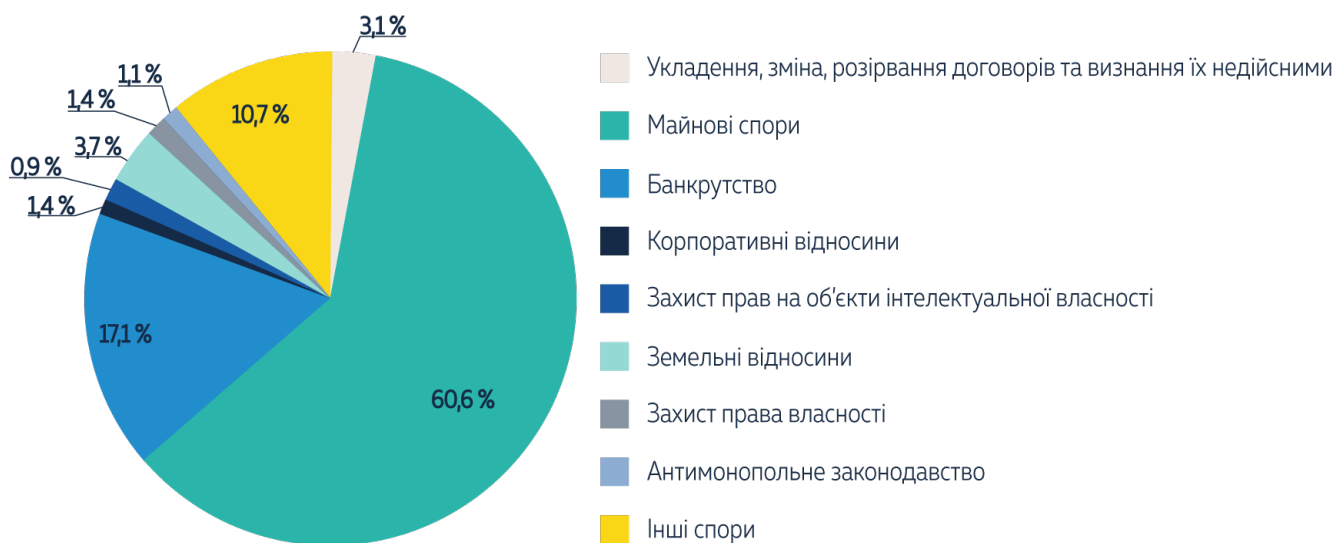
Кількість справ у судах за час війни тимчасово зменшилася і, відповідно, зменшилося середнє навантаження на суддів. Водночас зросло навантаження на суддів і працівників апаратів судів унаслідок виконання додаткових функцій з організації безпечних умов для учасників судового процесу та їх інформування.

Судді, працівники апаратів судів не лише забезпечують роботу судової гілки влади, а й займаються волонтерством, захищають країну від агресора, перебуваючи в лавах Збройних Сил України та територіальної оборони.

У I півріччі 2022 року основні показники роботи місцевих господарських судів (далі – господарські суди) становлять:

- 88,2 тис. кількість звернень, що перебували на розгляді господарських судів з вирішення спорів, які виникли у сфері господарської діяльності;
- 47,6 тис. кількість звернень, які надійшли на розгляд. При цьому – до 25,7 тис. зменшилась кількість позовних заяв, що надійшли на розгляд;
- 46,2 тис. кількість розглянутих звернень суб'єктів господарювання, або було розглянуто 97,1 % від тих, які надійшли на розгляд;
- 35 тис. кількість розглянутих господарськими судами звернень, за результатами розгляду яких судові рішення можуть бути оскаржені до суду вищого рівня;
- 23,7 тис. кількість розглянутих господарськими судами справ.

Структурний аналіз результатів розгляду основних категорій господарських справ протягом I півріччя 2022 року характеризується стійкою тенденцією щодо незмінності питомої ваги розглянутих справ за категоріями:



Упродовж I півріччя 2022 року кількість розглянутих господарськими судами справ за основними категоріями становить:

- 0,7 тис. – про укладення, зміну, розірвання договорів та визнання їх недійсними;
- 14,3 тис. – майнового характеру та щодо виконання договорів;
- 0,9 тис. – із земельних відносин;
- 4,1 тис. – пов'язаних з банкрутством, з яких – 0,3 тис. кількість справ про визнання банкрутом;
- 0,3 тис. – щодо захисту права власності;

- 0,3 тис. – з корпоративних відносин;
- 210 – щодо захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності;
- 250 – щодо застосування антимонопольного законодавства;
- 2,5 тис. – з інших спорів.

У I півріччі 2022 року за результатами розгляду 15,7 тис. господарських справ з майновими вимогами позивачів на заявлену суму – 80,7 млрд грн – 26,8 % заявлених коштів визнано обґрунтованими та присуджено до стягнення 21,6 млрд грн.

Водночас у 3,8 тис. справ було заявлено штрафних санкцій на суму 1,4 млрд грн та присуджено до стягнення – 1 млрд грн (або 71,5 % від заявлених коштів штрафних санкцій).

За звітний період до спеціального фонду Державного бюджету України за розгляд справ господарськими судами надійшло 178,1 млн грн.

**Найкращих показників якості розгляду справ досягнуто господарськими судами Луганської, Тернопільської, Вінницької областей, де кількість змінених та скасованих судових рішень становила, відповідно, 1,4 % у перших двох та 2 % від розглянутих ними за середнього такого показника по Україні 3,7 %.**

Середній рівень навантаження на одного суддю місцевого господарського суду в I півріччі 2022 року становив 192 звернення, що перебували на розгляді.

## II. Інформація про роботу апеляційних господарських судів

Переважна більшість – 81 % (79,3 % – у I півріччі 2021 року) – судових рішень судів першої інстанції відповідає вимогам чинного законодавства та набирає законної сили після закінчення строку подання апеляційної скарги.

Протягом I півріччя 2022 року основні показники роботи апеляційних господарських судів становили:

- 21,5 тис. кількість звернень у господарських справах, які перебували на розгляді;
- 12,9 тис. кількість звернень, які надійшли на розгляд судів апеляційної інстанції;
- 13,2 тис. кількість розглянутих звернень, що становить 101,7 % від тих, що надійшли для розгляду у звітному періоді.;
- 6,7 тис. кількість скарг, які надійшли до апеляційних господарських судів;
- 8 тис. кількість ухвалених в апеляційному порядку судових рішень, які можуть бути оскаржені до суду вищого рівня;
- 11 тис. кількість розглянутих в апеляційному порядку скарг по суті, зокрема за основними категоріями зменшилася кількість справ:
  - 0,6 тис. – про укладення, зміну, розірвання договорів та визнання їх недійсними;
  - 2,7 тис. – майнового характеру та щодо виконання договорів;
  - 0,5 тис. – із земельних відносин;
  - 0,2 тис. – щодо захисту права власності;
  - 0,3 тис. – з корпоративних відносин;
  - 0,7 тис. – пов'язаних з банкрутством;
  - 65 – щодо застосування антимонопольного законодавства;
  - 41 – щодо захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності.

За результатами розгляду справ суди змінили або скасували 1,4 тис. судових рішень місцевих господарських судів, що становить 23,5 % від загальної кількості розглянутих апеляційних скарг по суті, або 3,7 % від ухвалених судових актів місцевими господарськими судами (у I півріччі 2021 року – 4,3 %).

**Найкращих показників якості розгляду справ досягли Центральний та Північно-західний апеляційні господарські суди, де кількість змінених та скасованих судових рішень, відповідно, дорівнює 4,8 % та 5 % від розглянутих ними процесуальних звернень за середнього такого показника по Україні 6,7 %.**

Середній рівень навантаження на одного суддю апеляційного господарського суду в I півріччі 2022 року становив 150 звернень, що перебували на розгляді.

### III. Інформація про роботу Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду

У I півріччі 2022 року в Касаційному господарському суді перебували на розгляді, – 4,7 тис. звернень, з яких надійшли для розгляду, – 2,8 тис.

Зокрема кількість звернень, що надійшли на розгляд у I півріччі 2022 року до судових палат:

- для розгляду справ про банкрутство – 0,8 тис.;
- для розгляду справ щодо захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством – 0,4 тис.;
- для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів – 0,6 тис.;
- для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності – 1 тис.

Усі процесуальні звернення, що надійшли, зареєстровано та розподілено між суддями в установленому чинним законодавством порядку з урахуванням спеціалізації, навантаження кожного судді та інших критеріїв.

Із загальної кількості процесуальних звернень, що перебували на розгляді, всього розглянуто у I півріччі 2022 року майже 3,2 тис., зокрема кількість ухвалених кінцевих рішень судовими палатами, відповідно:

- для розгляду справ про банкрутство – 0,9 тис.;
- для розгляду справ щодо захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством – 0,5 тис.;
- для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів – 0,7 тис.;
- для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності – 1,2 тис.

Протягом I півріччя 2022 року кількість розглянутих справ по суті та закритих проваджень становить – 2,1 тис., зокрема кількість вирішених спорів з прийняттям судових рішень судовими палатами відповідно:

- для розгляду справ про банкрутство – 0,5 тис.;
- для розгляду справ щодо захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством – 0,3 тис.;
- для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів – 0,5 тис.;
- для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності – 0,8 тис.

У I півріччі 2022 року кількість розглянутих справ у касаційному порядку **за основними категоріями** становить:

- 0,7 тис. – майнового характеру щодо виконання договорів та про укладення, зміну, розірвання договорів та визнання їх недійсними;
- 176 – щодо захисту права власності;
- 162 – з корпоративних відносин;
- 318 – справ, пов'язаних з банкрутством;



- 35 – щодо захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності;
- 54 – для розгляду справ, пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством;
- 93 із – у категорії «Інші спори».

Водночас протягом I півріччя 2022 року судді Касаційного господарського суду:

- залишили без руху майже 1 тис. процесуальних звернень, або 34,2 % від тих, які надійшли;
- не розглянули на кінець I півріччя 2022 року майже 1,5 тис. процесуальних звернень, або 53,2 % від тих, що надійшли.

За результатами судового розгляду в **0,5 тис.** справах судові рішення судів нижчих інстанцій скасовано, змінено повністю або частково, що становить **25,8 %** від розглянутих справ.

При цьому **0,5 тис.** судових рішень апеляційних судів, або **15,8 %** від розглянутих по суті (2,1 тис.), скасовано і передано на новий розгляд до господарських судів у зв'язку з порушеннями норм матеріального та процесуального права, які унеможливають встановлення фактичних обставин справи, що мають значення для правильного вирішення спору.

Крім того, **75** судових рішень апеляційних судів скасовано з прийняттям Касаційним господарським судом нового рішення у справі, що становить **3,8 %** від розглянутих судових справ у касаційному порядку.

З метою забезпечення сталості та єдності судової практики у порядку та спосіб, визначені процесуальним законом, на розгляді судових палат та об'єднаної палати Касаційного господарського суду перебувало **43** справи, з яких розглянуто по суті **23**.

До Великої Палати Верховного Суду з Касаційного господарського суду протягом I півріччя 2022 року передано для розгляду **12** справ.

У Касаційному господарському суді у I півріччі 2022 року ефективність здійснення судочинства становить **113,5 %**, зокрема цей показник становить у судових палатах:

- для розгляду справ про банкрутство – 111,7 %;
- для розгляду справ щодо захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством – **112,7 %**;
- для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів – **114,7 %**;
- для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності – **114,4%**.

Ці показники є досить високими та свідчать про раціональне планування і розподіл ресурсів для своєчасного розгляду судових справ.

У I півріччі 2022 року середній рівень навантаження суддів Касаційного господарського суду з урахуванням їх фактичної чисельності становив **135** процесуальних звернень, що перебувало на розгляді, зокрема, у судових палатах:

- для розгляду справ про банкрутство – 136 процесуальних звернень;
- для розгляду справ щодо захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством – 103 процесуальні звернення;
- для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів – 132 процесуальні звернення;
- для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності – 152 процесуальні звернення.

У звітному періоді до спеціального фонду Державного бюджету України за розгляд справ Касаційним господарським судом сплачено **96,8 млн грн.**

#### IV. Висновки

Найвагомішим аргументом довіри до суду є правильне судові рішення, його якісна сторона та можливість кожного громадянина в умовах воєнного стану реалізувати право доступу до суду. Головними ж завданнями сучасного судочинства є: забезпечити єдність правозастосовної практики; ліквідувати різні підходи до тлумачення одних і тих самих норм законодавства; підвищити рівень та якість захисту прав громадян і юридичних осіб; уніфікувати правозастосовну практику та наблизити її до міжнародних стандартів судочинства.

За практикою Європейського суду з прав людини показник невідповідності рішень господарських судів України міжнародним нормам – найнижчий серед усіх інших судів.

Нарікань щодо порушення строків розгляду, своєчасності внесення рішень господарських судів до Єдиного державного реєстру судових рішень – найменше.

Вирішення господарських спорів в умовах воєнного стану має бути актуальним, зважаючи на ризики затяжної війни, з урахуванням зміни умов, які вплинули на бізнеспроцеси.

Основні категорії справ, які розглядають господарські суди, пов'язані з економікою країни. Тому, безперечно, держава має потребу в їх якомога швидкому та якісному вирішенні.

Для цього важливим є поновлення процесуальних строків, пропущених у зв'язку з військовою агресією, та, як наслідок, прийняття справедливого судового рішення.

У результаті військової агресії відбувається спад економіки, що спричиняє зменшення кількості звернень до господарських судів. Але це лише відкладений попит на судовий захист.

Так, у зв'язку з війною в Україні та, відповідно, зниженням рівня виконання договірних зобов'язань юридичних осіб, які знаходяться в зоні бойових (воєнних) дій, очікуємо збільшення спорів: щодо відповідальності за порушення зобов'язань; пов'язаних з виконанням правочинів та справ про банкрутство. Крім того, збільшиться кількість спорів про відшкодування шкоди, завданої військовими (бойовими) діями; про відшкодування збитків страховими компаніями; у сфері природоохоронного законодавства.

У нинішніх умовах зросла актуальність швидкого та якісного розгляду справ, що впливають на оборону України та соціальну сферу (паливо, електроенергія, комунальні послуги, продукти харчування тощо), а також необхідність вжиття заходів забезпечення позовів та їх скасування (зокрема, стосовно арешту обігових коштів підприємств).

Загалом же запит на справедливість нині зростає, судді та працівники апаратів господарських судів це чудово розуміють і готові до сумлінної праці.

Основні критерії оцінювання роботи суду з розгляду справ засвідчують ефективність господарських судів.

Стежте за нами онлайн:

 [fb.com/supremecourt.ua](https://fb.com/supremecourt.ua)

 [t.me/supremecourtua](https://t.me/supremecourtua)

 [@supremecourt\\_ua](https://@supremecourt_ua)